

Теоретичні і прикладні проблеми психології : збірник наукових праць. –Сєвєродонецьк : Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2019. – Вип. 3(50) Т. 3 – С. 229–241. (фахове видання)

УДК159.923:316.6

Мойсеєнко В.В.

ДІАГНОСТИКА СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ АСЕРТИВНОСТІ ЗА РЕЗУЛЬТАТИМИ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ЕТАПУ ДОСЛІДЖЕННЯ

ORCID0000-0001-5565-7059

Стаття присвячена дослідженню розвитку асертивності у студентської молоді та виявленню чинників, які впливають на розвиток асертивної поведінки. Підкреслюється актуальність формування та розвитку асертивності у студентської молоді. У статті розкриваються сучасні підходи в дослідженні питання структури асертивної поведінки. У дослідженні взяли участь 179 студентів I-III курсів з різним професійним спрямуванням.

Представлений діагностичний інструментарій емпіричного дослідження, до якого увійшли: методика діагностики рівня рефлексивності (А. Карпов), методика діагностики «перешкод» у встановленні емоційних контактів (В. Бойко), тест впевненості в собі В. Ромека, методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокіча), тест на визначення рівня самоактуалізації особистості. Продемонстровано результати розвитку показників асертивності у студентів, здійснена інтерпретація отриманих даних.

Теоретичний огляд проблеми та емпіричне дослідження дозволили уточнити чинники які опосередковують формування асертивної поведінки. Теоретичний аналіз літературних джерел дозволив нам виділити особистісні риси, які характеризують асертивність і є компонентами асертивності. За допомогою емпіричного дослідження, узагальнено показники розвитку складових асертивної поведінки, та визначено рівні прояву асертивності у студентської молоді. Аналіз результатів свідчить про те, що в досліджуваній

вибірці переважає середній рівень розвитку емоційно-регулятивного і конативного компонентів і низький рівень розвитку когнітивного компонента прояву асертивної поведінки у респондентів.

***Ключові слова:** асертивність, студентська молодь, структурні компоненти, психодіагностичний інструментарій, показники.*

Постановка проблеми. Для студентського віку, який є періодом інтенсивного становлення особистості в цілому, характерна переоцінка цінностей, формування професійних якостей у зв'язку з освоєнням професії і прискорений розвиток соціальної компетентності. У новій для себе соціальній ситуації розвитку студенти прагнуть визначити найважливіші цілі, ідеали, сенс життя, відповідно до яких формують патерни реалізації планів. З метою успішної самореалізації, професійного становлення та розвитку, сучасні студенти мають бути здатними до застосування асертивної поведінки, вміти виявляти впевненість для досягнення високого соціального статусу.

Асертивність передбачає формування в особистості визначеної якості поведінки, завдяки якій вона може володіти спонтанними реакціями, розумним проявом емоцій, вмінням прямо говорити про свої бажання і вимоги, здатна висловлювати власну точку зору, не боїться заперечувати, використовуючи аргументацію, наполягати на своєму в ситуаціях, коли будь-яка аргументація виявляється зайвою, аби при цьому не порушувалися права інших людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен асертивності є відносно новим поняттям в психології, яке використовується для характеристики особистісних властивостей людини. На сьогоднішній день в психологічній науці зміст цього поняття залишається нечітким. У зв'язку з цим, аналіз цього феномена на основі філософських і психологічних підходів і концепцій особистості є вельми актуальним. Аналіз психологічної літератури показав, що поняття «асертивність» набуває певної поведінкової значимості тільки на рівні ідей і цінностей, які і зумовлюють вибір соціальної поведінки

людини (М. Мольц, Т. Харріс, К. Тернер, Г. Лінденфілд, Р. Алеберті, М. Еммонс і ін.). Психологічні дослідження асертивності здійснено у наукових працях Б. Ананьєва, Л. Алексеєвої, Р. Алберті, Г. Балла, Ф. Василюка, І. Дубровіної, С. Ковальова, Є. Нікітіна, Н. Ситнікової, Н. Харламенкової, А. Прихожан, В. Ромека та ін. Було досліджено окремі аспекти проблеми асертивності С. Бішоп, Дж. Вольпе, В. Каппоні, Т. Новак, А. Сальтер, В. Семиченко та ін. У більшості наукових праць асертивність розглядається у взаємозв'язку з впевненістю у собі (В. Ромек, Р. Ентоні, І. Скотнікова); розвитком і формуванням адекватної самооцінки (І. Колчанова, Г. Морєва, О. Мороз, С. Якобсон); повагою, гуманністю та толерантністю (А. Адлер, О. Свешнікова, Е. Фромм); становленням самоповаги та любові до себе (Н. Дятленко, Л. Вереїна, Р. Шакуров); гідністю і честю (Г. Балл, В. Блюмкін, В. Рибалка, Р. Шакуров); рівнем домагань (Л. Бороздіна, Л. Гаврищак, Є. Залученова, А. Капустін, К. Левін); у тому числі, виокремлено асертивність як окрему якість, запропоновано методичні розробки з її діагностики та розвитку в побуті й у напружених виробничих ситуаціях.

Науковцями досліджується асертивність у структурі особистості суб'єкта адаптації (Шильцова, 2012), особливості асертивності в підлітковому віці (Попова, 2011), асертивність в структурі особистості суб'єкта адаптації військовослужбовців в екстремальних умовах (Шамієва, 2009), як основа формування навичок асертивної поведінки студентів вузу в контексті конструктивної агресивності (Хохлова, 2008).

Актуальність формування та розвитку асертивності студентів зумовлена соціальними явищами в суспільстві та вимогами які пред'являються до особистості юнацького віку. Юнацький вік – період, перебіг якого багато в чому визначає подальший життєвий шлях людини, це перехідний етап розвитку людини між дитинством і дорослістю. Саме в цей час формується загальне уявлення про себе, своє місце в світі, про життєві цілі та цінності. Досвід, отриманий в юнацькому віці, впливає на формування і прояв стратегій поведінки, самоствердження особистості, а також на особливості

міжособистісної взаємодії, тому вивчення формування та розвитку асертивності саме у юнацькому віці є важливим та актуальним.

Мета статті полягає у визначенні рівня прояву асертивності у студентської молоді та виявленні чинників, які впливають на розвиток асертивної поведінки.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Теоретичний аналіз літературних джерел дозволив нам виділити ті особистісні риси, які характеризують асертивність і є компонентами асертивності. На думку більшості зарубіжних та вітчизняних дослідників, для асертивної особистості характерні: автономність, цілеспрямованість, самостійність, незалежність, ініціативність, наполегливість, рішучість, впевненість в собі, відповідальність, здатність до емпатії, рефлексії.

Спираючись на наші попередні публікації, присвячені дослідженню поняття «асертивність» (Мойсеєнко, 2018), зазначимо, що асертивна поведінка розвивається на підставі самоаналізу, виражається у потребі, у самопізнанні, здатності до самоспостереження, здатності до самообмірковування, аналізу своїх дій та вчинків, здатності контролювати себе, свої думки. Формування асертивності передбачає знання власних прав та обов'язків, адекватне оцінювання себе й оточуючих, розуміння власних цілей та намірів, спроможність укладати компромісні рішення. Асертивна поведінка детермінується особистісними рисами, вплив яких визначається системою мотивації і ціннісними орієнтаціями особистості.

Варто зазначити, що більшість дослідників (В. Лучків, І. Попова, Л. Марчук, О. Хохлова) виділяють структуру асертивності через такі компоненти як: когнітивний, емоційний, та поведінковий. На їх думку, асертивна поведінка забезпечує етичну взаємодію з іншими, впевненість, вміння слухати, позитивне ставлення один до одного, дотримання моральних цінностей, саморегуляцію емоцій та почуттів, повагу до себе та інших.

Так, В. Лучків були виділені основні структурні складові асертивності: світоглядний компонент (активна життєва позиція, творче ставлення до життя,

прагнення до саморозвитку, досконалості, зрілості, самореалізація, самоактуалізація, філософія ненасилля, позитивна спрямованість на Світ); когнітивний компонент (здатність до рефлексії, адекватність самооцінки, взаєморозуміння, здатність до антиципації); емоційний компонент (співчуття, милосердя, стриманість, емоційність, емпатія, позитивність); конативні прояви (відстоювання своїх прав, конгруентність мовлення та поведінки, протистояти та атакувати, імпровізація, експресивність, спонтанність, поведінкова репрезентація самоповаги, встановлення контактів, уміння відмовляти, заявляти про власні потреби, бажання, почуття тощо) (Лучків, 2017).

Модель асертивності І. Попової, розкриває структуру асертивності у підлітковому віці в умовах сім'ї та часткової соціальної депривації та складається з таких блоків: когнітивний, емоційно-вольовий, поведінковий (Попова, 2011).

У дисертаційному дослідженні Л. Марчук розглядає структуру асертивності у професійному становленні психолога, де виділяють іннісно-мотиваційний, когнітивний, рефлексивно-оцінний та регулятивний компоненти, зміст яких дає змогу розкрити природу досліджуваної якості (Марчук, 2016).

У своєму науковому дослідженні О. Хохлова виділила наступні компоненти асертивності: когнітивний (формування асертивної установки, життєвої позиції людини), емоційний (вираження своїх емоцій та почуттів, врівноваженість), поведінковий (закріплення нових форм поведінки) та моральний компонент (світоглядно-моральні переконання) (Хохлова, 2008).

Отже, узагальнивши та систематизувавши теоретичні положення розуміння поняття асертивність, дотримуючись думки більшості дослідників щодо структурних компонентів асертивної поведінки, враховуючи особливості студентської молоді, нами була запропонована структура асертивності з такими ключовими компонентами:

- когнітивний;
- емоційно-регулятивний;
- конативний.

На думку деяких дослідників, формування асертивної поведінки опосередковують певні чинники. Зокрема М. Брух, визначає такі чинники, як: знання власних потреб та обов'язків, усвідомлення особистих потреб та інтересів, розуміння власних цілей, спроможність укладати компромісні рішення, встановлювати ділові контакти та партнерські відношення.

Л. Марчук вважає, що безпосереднім чинником поведінкових дій є мотив та система мотивів, які мають вияв у різних ситуаціях діяльності, спілкуванні, пізнанні. На думку дослідниці, ціннісні орієнтації впливаючи на спрямованість активності людини, визначають поведінку людини і є особистісними детермінантами прояву асертивної поведінки. Тому до значущих соціально-психологічних чинників, які сприяють розвитку асертивної поведінки відноситься: високу мотивацію на досягнення успіху, наявність позитивних установок, а також наявність таких цінностей, як терпимість, взаєморозуміння, співчуття (Марчук, 2016).

У своїй авторській моделі до чинників формування асертивної поведінки ми віднесли: особистісну самоактуалізацію, а саме прагненням до виявлення і розвитку своїх особистісних можливостей та ціннісно-мотиваційні чинники, які визначають змістовну сторону спрямованості особистості і складають основу її ставлення до навколишнього світу до інших людей та себе (тому система ціннісних орієнтацій становить особливу сферу якісної характеристики асертивної особистості).

Комплекс методик вивчення рівня розвитку асертивності у студентської молоді включав: методику діагностики рівня рефлексивності (А. Карпов), методику діагностики «перешкод» у встановленні емоційних контактів (В. Бойко), тест впевненості в собі В. Ромека, методику «Ціннісні орієнтації» (М. Рокича), тест на визначення рівня самоактуалізації особистості.

Ми здійснили ряд діагностичних процедур, спрямованих на виокремлення чинників, які опосередковують або суттєво визначають рівень розвитку асертивності у студентської молоді. Нами було проведено дослідження ціннісно-мотиваційного чинника асертивної поведінки. Ціннісні

орієнтації визначають змістовну сторону спрямованості особистості і складають основу її ставлення до навколишнього світу, до інших людей, до себе. Тому система ціннісних орієнтацій становить особливу сферу якісної характеристики асертивної особистості. Отже, ціннісні орієнтації були досліджені нами за допомогою методики М. Рокича «Ціннісні орієнтації».

В системі термінальних цінностей у досліджуваних, перші рангові місця займають такі цінності, як: здоров'я, активне діяльне життя, любов, життєва мудрість, цікава робота, щасливе сімейне життя. Далі йдуть (в порядку зниження переваг) цінності: матеріально забезпечене життя, наявність хороших і вірних друзів, розвиток, свобода, краса природи і мистецтва, продуктивне життя, пізнання, розвага, суспільне визнання, впевненість в собі, творчість, щастя інших.

Вивчення інструментальних цінностей показало наступні результати, у досліджуваних студентів при ранжируванні інструментальних цінностей на перших позиціях представлені: вихованість, акуратність, життєрадісність, освіченість, чесність, незалежність. Далі по мірі зменшення значущості – старанність, відповідальність, самоконтроль, чуйність, терпимість, сміливість, тверда воля, раціоналізм, високі запити, широта поглядів, ефективність у справах, нетерпимість до недоліків.

Отже, дослідження показало, що більш високі ранги займають термінальні цінності, пов'язані з професійною самореалізацією (цікава робота, активне діяльне життя), особистим життям (любов, щасливе сімейне життя, життєва мудрість); інструментальні цінності, пов'язані з етичними цінностями (вихованість, акуратність), моральними (чесність), інтелектуальними (освіченість) та цінностями світовідчуття (життєрадісність),

Таким чином, ціннісні орієнтації, впливаючи на спрямованість активності людини, визначають поведінку людини і є особистісними детермінантами прояву асертивної поведінки та асертивності.

Чинник, який опосередковує рівень асертивної поведінки, характеризується показником самоактуалізації, прагненням до якомога

повнішого виявлення і розвитку своїх особистісних можливостей виглядає наступним чином (рис. 1). Отримані результати респондентів, свідчать про те, що більшість досліджуваних студентів демонструють високий рівень прагнення до самоактуалізації (85,5) та середні показники за всіма шкалами.

Аналізуючи розподіл досліджуваних за рівнями кожного показника, слід відмітити, що студентська молодь схильна переживати справжній момент свого життя у всій його повноті, не відкладаючи свого життя «на потім», респонденти здатні насолоджуватися актуальним моментом, не порівнюючи його з минулим і не знецінюючи передчуттям майбутніх успіхів. Середній рівень за шкалою цінності вказує на прагнення до гармонійного буття і здорових відносин з людьми, далеке від бажання маніпулювати ними в своїх інтересах.

Також помірно виражена схильність особистості сприймати природу людини в цілому як позитивну. Позитивні аспекти такого сприйняття можуть служити певною підставою для побудови щирих і гармонійних міжособистісних стосунків, вияву симпатії і довіри до людей, чесності, доброзичливості.

Рис. 1 Результати дослідження за методикою «Діагностика самоактуалізації особистості» (А. Лазукіна, адаптація Н. Каліної)

За шкалою потреба в пізнанні, помірно виражена здатність до пізнання нового, інтерес до об'єктів не пов'язаний прямо із задоволенням будь-яких потреб. Досліджувані студенти здатні отримувати задоволення від пізнання істини, породжувати ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення.

Середній рівень автономності свідчить про прагнення керувати в житті не тільки власними цілями, переконаннями, установками і принципами, а й враховувати загальноприйняті норми і цінності. Рівень спонтанності поведінки впливає з впевненості в собі і довіри до навколишнього світу, результати свідчать про те, що респонденти не бояться вести себе природно та демонструвати оточуючим свої емоції.

Середній рівень саморозуміння вказує на помірно виражену здатність усвідомлювати свої бажання, потреби і відчуття, добре відчувати їх й рефлексувати. Рівень аутосимпатії свідчить про помірно виражену здатність особистості цінувати свої переваги, позитивні властивості характеру, поважати себе, приймати себе таким як є. Виявлений рівень гнучкості у спілкуванні вказує на помірно виражену здатність до адекватного самовираження в спілкуванні, автентичну взаємодію з оточуючими і саморозкриттю.

У цілому можемо говорити про те, що більшість респондентів проявляють виразне бажання реалізувати свій внутрішній потенціал, тобто самореалізуватися, безперервне прагнення до якомога більш повного виявлення та розвитку своїх особистісних можливостей, оскільки й показники, що відображають бажання до самоактуалізації, мають середню виразність.

Особливості *когнітивного компоненту* вивчалися за методикою діагностики рівня розвитку рефлексивності А. Карпова. В нашому дослідженні ми розглядаємо рефлексивність як властивість особистості, завдяки якій здійснюється аналіз власних дій, адекватне оцінювання ситуації, самоконтроль поведінки. Аналіз відповідей показав переважання низького рівня рефлексивності у 47% респондентів, це свідчить про те, що у досліджуваних

студентів низький самоконтроль поведінки в актуальній ситуації, недостатнє осмислення її елементів, не здатність співвіднесення своїх дій з ситуацією і власним станом. Характерна імпульсивність в обдумуванні своєї поточної діяльності, невміння приймати рішення, відсутність схильності до самоаналізу в конкретних життєвих ситуаціях, не сформованість процесів самопізнання, зазначений відсоток досліджуваної молоді не завжди планує свою діяльність й обмежується розглядом меншої кількості деталей при прийнятті рішення. До основних поведінкових характеристик відносяться несформованість рефлексивної самооцінки, невміння використовувати свій досвід, невпевненість в майбутньому.

46% студентів продемонстрували середній рівень рефлексивності, отже даний відсоток досліджуваних схильний звертатися до аналізу своєї діяльності, аналізувати минуле і себе в ньому, виявляти причини і наслідки своїх дій. До основних поведінкових характеристик відноситься нестійкість рефлексивного когнітивного стилю, планування деталей своєї поведінки, орієнтація на майбутнє.

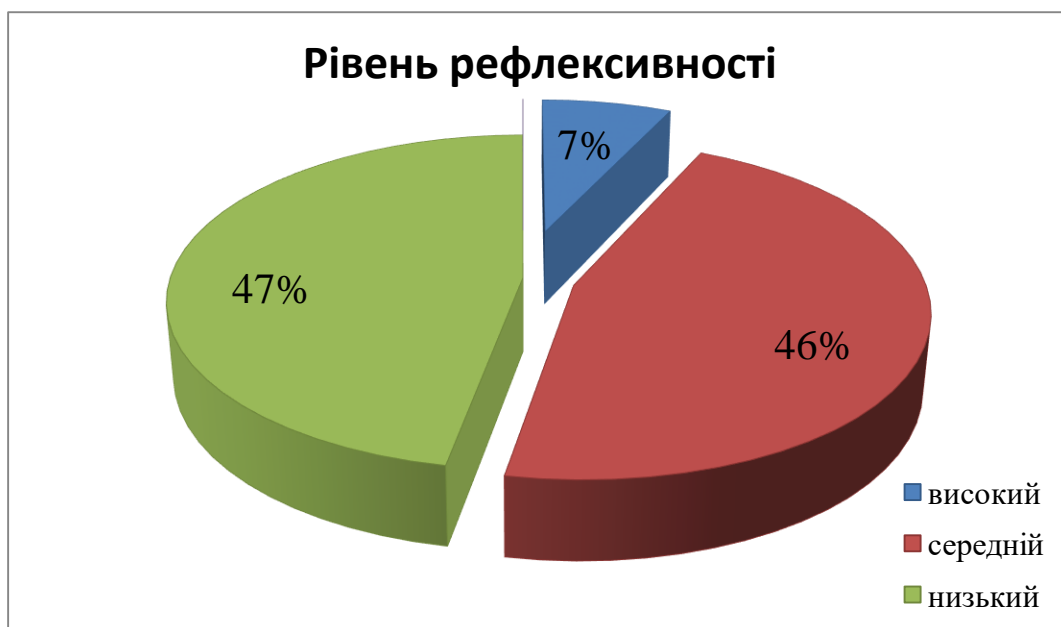

Рис. 2 Розподіл результатів досліджуваних за рівнем розвитку показників когнітивного компонента (у %)

7% студентської молоді відзначилися високим рівнем рефлексивності, таким чином, зазначений відсоток респондентів забезпечує високий

самоконтроль поведінки, аналіз і оцінювання подій, схильність до самоаналізу. Властива функція аналізу майбутньої діяльності, планування та прогнозування ймовірних результатів, ретельність планування деталей своєї поведінки.

Узагальнені результати говорять про те, що більша кількість досліджуваних схильні до аналізу своїх дій, планування своєї поведінки, здатні усвідомлювати свої бажання і потреби, але характерною є нестійкість рефлексивного когнітивного стилю.

Показники розвитку *емоційно-регулятивного компоненту* асертивності були отримані за допомогою методики «перешкод» у встановленні емоційних контактів (В.В. Бойко), зокрема таких її шкал як «Невміння керувати емоціями, дозувати їх», «Неадекватні прояви емоцій». Розподіл результатів представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл досліджуваних за рівнями розвитку показників емоційно-регулятивного компоненту асертивної поведінки

Показники	Невміння керувати емоціями, дозувати їх		Неадекватні прояви емоцій	
	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
низький рівень	179	8,9%	179	17,9%
середній рівень	179	59,8%	179	50,3%
високий рівень	179	31,3%	179	31,8%
Разом	179	100%	179	100%

Отже, за шкалою «Невміння керувати емоціями, дозувати їх» у 59,8% респондентів виявлено середній рівень прояву показника, 31,3% досліджуваних студентів продемонстрували високий рівень, 8,9% молоді мають низький рівень.

Показники за шкалою «Неадекватні прояви емоцій» 50,3% - середній рівень, 31,8% - високий рівень, 17,9% низький рівень прояву. Результати опитуваних студентів свідчать про те, у що більшості молодізнижений самоконтроль емоційних реакцій, інколи можуть виникати труднощі при необхідності стримувати або дозувати прояви неприємних емоційних

переживань. Можливий прояв надмірно виразних емоцій, або слабкий прояв у відповідь на емоційно значущі стимули.

Конативний компонент асертивної поведінки студентів досліджували за шкалами «Впевненість в собі» та «Соціальна сміливість», *емоційно-регулятивний компонент* досліджували за шкалою «Соціальна сміливість - сором'язливість» тесту впевненості у собі В.Г. Ромека. Розподіл результатів досліджуваних за рівнями розвитку показників асертивної поведінки представлено в таблиці 2.

Аналізуючи відсотковий розподіл досліджуваних за рівнями кожного показника, слід відмітити, що більшість студентської молоді демонструють середньостатистичний розподіл результатів: впевненість у собі – 64%, соціальна сміливість – 61%, ініціативна в соціальних контактах – 75%.

Таблиця 2

Розподіл досліджуваних за рівнями розвитку показників емоційно-регулятивного та конативного компонентів асертивної поведінки

<i>Показники</i>	Впевненість у собі		Соціальна сміливість		Ініціатива у соціальних контактах	
	N	%	N	%	N	%
Рівні	N	%	N	%	N	%
низький рівень	2	1	53	30	35	20
середній рівень	115	64	110	61	135	75
високий рівень	62	35	16	9	9	5
<i>Разом</i>	179	100	179	100	179	100

Отримані результатами свідчать про те, що студенти позитивно оцінюють власні навички і здібності як достатні для досягнення значущих цілей і задоволення власних потреб. Середній рівень соціальної сміливості вказує на те, що студенти в більшій мірі мають позитивний емоційний фон, що супроводжує будь-які, в тому числі і нові соціальні контакти. Середній рівень ініціативи в контактах виражається в готовності до такого роду контактів.

Висновки. Узагальнюючи показники розвитку складових асертивної поведінки, ми визначили рівні прояву асертивності у студентської молоді. Аналіз результатів свідчить про те, що в досліджуваній вибірці переважає

середній рівень розвитку емоційно-регулятивного і конативного компонентів і низький рівень розвитку когнітивного компонента прояву асертивної поведінки у респондентів.

Таким чином отримані результати можуть свідчити про те, що у вибірці, яка досліджується, недостатньо розвинена здатність до сформованості асертивної поведінки у опитаних нами студентів. Водночас достатній, тобто середній рівень розвитку решти компонентів та чинники які опосередковують рівень розвитку асертивності створюють позитивні умови для подальшого розвитку асертивної поведінки у студентської молоді.

Література

1. Лучків В.З. Психологічні особливості розвитку асертивності в юнацькому віці: дис. ...канд. психол. наук: 19.00.07. Житомир, 2017. 200 с.
2. Марчук Л.М. Соціально-психологічні особливості формування асертивної поведінки у професійному становленні майбутніх психологів: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05. Київ, 2016. 225 с.
3. Мойсеєнко В.В. Особливості формування асертивної поведінки: науково-теоретичний аналіз. *Соціокультурні та психологічні вектори становлення особистості*: колективна монографія / О.Є. Блинова, С.І. Бабатіна, Т.М. Дудка, А.М. Одінцова та ін. Херсон, 2018. С. 55-80
4. Попова И.В. Особенности асертивности в подростковом возрасте: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.13. СПб., 2011. 246 с.
5. Хохлова Е.В. Конструктивная агрессивность в формировании навыков асертивного поведения студентов вуза: автореф. дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Нижний Новгород, 2008. 26 с.
6. Шамиева, В. А. Асертивность в структуре личности субъекта адаптации : автореф. дисс. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.01. Хабаровск, 2009. 27 с.
7. Шильцова Ю.В. Асертивность как один из психологических механизмов развития социальной адаптации у детей старшего дошкольного возраста: атореф. дисс. ...канд. психол. наук. спец. 19.00.07. Москва, 2012. 22 с.

Транслітерація

1. Luchkiv, V. Z. (2017)
Psykhologichni osoblyvosti rozvytku asertyvnosti v yunatskomu vitsi
[Psychological features of assertiveness development in youth]. *Candidate's thesis*. Zhitomir [in Ukrainian].
2. Marchuk, L. M. (2016) Sotsialno-psykhologichni osoblyvosti formuvannia asertyvno ipovedinky u profesiinomu stanovlenni maibutnikh psykhologiv [Sociopsychological peculiarities of formation of assertive behavior in the professional development of future psychologists] *Candidate's thesis*. Kiev [in Ukrainian].
3. Moiseienko, V. V. (2018) Osoblyvosti formuvannia asertyvno ipovedinky: naukovo-teoretychnyi analiz [Features of the formation of assertive behavior: scientific and theoretical analysis] *Sotsiokulturni tapykholohichni vektory stanovlenni a osobystosti: kolektyvna monohrafiia / O.Ye. Blynova, S.I. Babatina, T.M. Dudka, A.M. Odintsovatain. – Sociocultural and psychological vectors of personality formation. Kherson.* [in Ukrainian].
4. Popova, I. V. (2011) Osobennosti assertivnosti v podrostkovom vozraste [Features of 'assertiveness in adolescence] *Candidate's thesis*. SPb. [in Russian].
5. Hohlova, E. V. (2008) Konstruktivna i aggressivnost' v formirovani i navykov assertivnogopovedenijastudentov vuzu [Constructive aggressiveness in the formation of assertive behavior skills of University students] *Extended abstract of candidate's thesis*. Nizhny Novgorod [in Russian].
6. Shamieva, V. A. (2009) Assertivnost' v strukture lichnosti subieekta adaptatsii [Assertiveness in the personality structure of the subject of adaptation] *Extended abstract of candidate's thesis*. Khabarovsk [in Russian].
7. Shil'cova, Ju. V. (2012)
Assertivnost' kakodinizpsikhologicheskikh mekhanizmov razvitiia sotsialnoi adaptatsii i u dete i starshogodoshkolnogovozrasta

[Assertiveness as one of psychological mechanisms of development of social adaptation at children of senior preschool age] *Extended abstract of candidate's thesis.*
Moscow [in Russian].

Moyseyenko V.

DIAGNOSIS OF STRUCTURAL COMPONENTS OF ASSERTIVENESS BY THE RESULTS OF THE ASCERTAINING STAGE OF THE STUDY

The article is devoted to the study of the development of assertiveness in students and identifying factors that affect the development of assertive behavior. The urgency of formation and development of assertiveness among students is emphasized. The article reveals modern approaches to the study of the structure of assertive behavior. The study involved 179 students of I-III courses with different professional direction.

The article presents the diagnostic tools of empirical research, which included: the method of diagnosis of the level of reflexivity (A. Karpov), the method of diagnosis of "interference" in the establishment of emotional contacts (V. Boyko), the test of self-confidence. Romeka, method "Value orientations" (G. Rokich), test to determine the level of self-actualization of the individual. Results of development of indicators of assertiveness at students are shown, interpretation of the received data is carried out.

Theoretical review of the problem and empirical research allowed to clarify the factors mediating the formation of assertive behavior. Theoretical analysis of literary sources allowed us to identify personality traits that characterize assertiveness and are components of assertiveness. By means of empirical research, indicators of development of components of assertive behavior are generalized, and levels of manifestation of assertiveness at student youth are defined. The analysis of the results shows that in the studied sample the average level of development of emotional-regulatory and conative components prevails and the low level of development of the cognitive component of the manifestation of assertive behavior in respondents.

Keywords: *assertiveness, student youth, structural components, psychodiagnostic tools, indicators.*

Мойсеєнко Вікторія Василівна – аспірант кафедри загальної та соціальної психології Херсонського державного університету.